

תל תלפיות

בס"ד
חודש אדר
תש"ע
גליון חודשי מס'
6

יו"ל ע"י קהילת חניכי הישיבות מרכז ב"ב בראשות הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א גאב"ד חניכי הישיבות

לעילוי נשמת יהודה בן משה אברהם ז"ל

הלכתא רבתא

פרטי הלכות במצות מתנות עניים מהגאון הגאב"ד שליט"א

בס"ד. יום ראשון, כ"א לחדש אדר הראשון, ה' תשס"ג לבה"ע.

כבוד האברכים החשובים, גבאי צדקה דקופת העיר עוסקים בצרכי ציבור באמונה, [דאמרו חז"ל גדול המעשה יותר מהעושה ב"ב ט ע"ב, ומבואר בזוה"ק ח"ב דף נט א' רבי יוסי פתח "וראיתי את כל המעשים אשר נעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח" שלמה מלכא דאיסתל בחכמתא יתירא על כל בני עלמא הוי, אמר דכל עובדן הבל ורעות רוח, יכול אף מעשה הצדקה אלא "כל המעשים אשר נעשו תחת השמש" כתיב, שאני מעשה הצדקה דאיהו לעילא מן שמשא, ע"כ, וכיון שהוי למעלה מן השמש זוכים לכחות שאינם טבעיים במעשה הצדקה], איש איש כפי מהללו ושבחו, שליט"א.

שאלתכם בעניני מצות מתנות לאביונים הגיעני, ואשיב על חלקם בסייעתא מלעילא.

א. בדבר שיעור מתנות לאביונים.

גדר מצות מתנות לאביונים

הנה גדר מצות מתנות לאביונים הוי מצוה מדברי קבלה של שמחה ע"י מצות צדקה, כדכתיב בקרא "יום משתה ושמחה ומתנות לאביונים" [אסתר ט כב] כמבוא ברמב"ם פ"ב הי"ז וז"ל: מוטב לאדם וכו' להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה וכו'. וכ"ה בריטב"א מגילה ז' ע"א דב"ה גרסינן בגמ' ושיטמ"ק ב"מ ע"ח ע"ב דב"ה ואין מדקדקין משמיה דהריטב"א, ובשבולי לקט ענין פורים סי' רב, וכ"ה בב"ח סי' תרצה. והוא כוונת המצוה הנצרך, לקיים מצוה מדברי קבלה של מתנות לאביונים שהוא לשמח העני שהוא מצות צדקה, והובא במשנ"ב סי' תרצה סק"ג. כלומר שמחתו הוא במה דמשמח לב העניים, וכ"ה"ג כתב הר"מ הל' יו"ט פ"ו הי"ח.

ולפי"ז יש לדון במאי דכתב בשר"ת קרן לדוד סי' קסד דמי שיש לו רק למשלוח מנות או מתנות לאביונים, יתן משלוח מנות כיון דמיוחד לימי הפורים, משא"כ מתנות לאביונים הוי צדקה, ולהנז' מתנות לאביונים הוי נמי ממצות שמחה של היום, ואדרבה מתנות לאביונים קודם כמבואר בר"מ משום שמשמח לב אביונים. ולהכי נמי עני המתפרנס מן הצדקה יש לו ליתן מתנות לאביונים כמבואר בב"ח וט"ז רס"י תרצד, שר"ת חו"י סי' ט, והו"ד במשנ"ב שם סק"ב, ועיי' מהרי"ל סי' נו ועיי' ספר שלמי תורה סי' כה. וי"ל דהוא הטעם למאי דמשמע בשעה"כ [דרושי פורים דף קט ע"ג] דיש ליתן מתנות לאביונים קודם התפלה, וכ"ה בסידור רבי שבתי, וביסוד ושו"ש העבודה שער י"ב פ"ו, דכיון דנצרך ליתן צדקה קודם התפלה, יתן הצדקה באופן מושלם דהוא דקיום מצוה מדברי קבלה. [אמנם למעשה קי"ל דמקיים המצוה אחר קריאת המגילה כמש"כ בשמן ששון בשעה"כ שם דאין כוונת האריז"ל כנ"ל, וכ"ה בכה"ח שם או' יח, ועיי' ספר טוב להודות ח"א סי' כד].

שיעור הנתינה

והריטב"א שם דס"ל דסגי בפרוטה אחת לכל אביון והובא במשנ"ב שם סק"ב וכ"ה"ח תרצד סק"ז, צ"ל דס"ל שבהא נמי איכא שמחה לעני, אמנם אינו בזמנינו דפרוטה אחת לא ראויה לקנות בה כלום ומאי שמחה איכא לעני, דוחק לומר שקיום המצוה הוא משום דאית ליה שמחה ע"י שרבים נותנים ובצירוף כולם יש לו לסיפוקו, [ומצינו כה"ג לגבי הלכתא דהוי בפרוטה ומבואר בסמ"ע חו"מ סי' פח סק"ב וש"ך יור"ד רצד ס"ק טז בדזמנם שלא ראוי לקנות בפרוטה אלא מעט אין לזה חשיבות]. וא"כ אפשר דאף להריטב"א האידנא בעינן שיעור חשוב [ובתרגום מגילת אסתר "מתנות לאביונים" ומעאה דצדקתא מתנן דחשיב, וכן המהרש"א מגילה שם כתב דבעינן נתינה חשובה].

ויש דיעות דשיעור מתנות לאביונים הוא כשיעור שלשה ביצים של פת דהוי שיעור סעודה כמבואר בשע"ת סי' תרצד, ועיי' פת"ש סי' תרצה, ובצ"פ פ"ב מגילה ה"ט, ויתכן דדמים של שיעור זה נמי האידנא לית ליה שמחה לעני כי הוי כמה שקלים בודדים בלבד.

ואפשר דתליא לאיזה עני נותנים שיש עניים השמחים במועט ביותר נמי, כפי דמוכח מאופן הודאתם על הנתינה, וזה מוכח שהחיו את רוחם ולבם כמבואר בר"מ. וגם פעמים דידוע העני שלנותן אין לו ממון ובכ"ז נותן [כהא דלעיל דעני המתפרנס מן הצדקה נמי צריך ליתן, או בן שאינו נשוי הסמוך על שולחן אביו שנותן [שצריך ליתן כדכתב במג"א שם ס"ק יב והובא בח"א כלל קנה סל"ג] ובפרט קטן [שיש לחונכם להא כדכתב בפמ"ג תרצה ס"ק יד] או נשים שנותנות [דמחויבות כמבואר תרצה ס"א ברמ"א] בהא גם בפחות יש לו שמחה כי ידוע שאין להם. - אמנם א"צ העני לידע מי הנותן כמבואר באחרונים [שר"ת בית אבי ח"ד סי' מ, שר"ת לב אברהם סי' סה], אבל אפשר לומר לו כדי לשמחו כגוונא הנ"ל.

ובסידור רב עמרם גאון בעניני פורים דף צה ב' כתב שכל אחד יתן כפי עיני יפה שלו וכו', אמנם התם הוא על מעות פורים ולא על מתנות לאביונים. וגם תליא אם הוי אביון שאין לו כלום דבזה יוצא אף במעט יותר שניתן לו לבין עני שאין לו לפרנסתו לו ולב"ב, דבזה מעט לא נחשב בעיניו ולית ליה שמחה, וכמו"כ אביון קטן [דיוצאים בזה כמבואר בפוסקים] נמי מסתפק במועט ואית ליה שמחה במועט.

נושאי הגליון

הלכתא רבתא
פרטי הלכות
במצות מתנות עניים

1

פניני הלכה
תשלום תשר (=ט"פ)
לפועלים ומלצרים

3

בירורי תורה
מזיק בפורים

4

יסוד חכמים
ביטול מנהג הכאת המן
והכרזה שבעל קורא יכוון
לא להוציא המפריעים

5

דבר המשפט
ביטול התחיבות
לעשות מלאכה בחינם

6

משמר הכשרות
בדיקת דגים מתולעים

7-8

הערות הארות תרומות והנצחות
ניתן לשלוח בכתב ברור לפקס:

03-6190420

עורך: הרב שמואל ברוך גנוט

תל תלפיות

נתינת תבשיל ומאכל מזבחר

בנמו"י כתב דכשנתון לעני תבשיל או מאכל צריך ליתן מהמובחר שבסעודתו, וי"ל דסיבת הדבר משום חלק השמחה דבזה אית להם שמחה טפי, והוא מלבד דין הידור מצוה דכתב בר"מ פ"ז מאיסורי מזבח ה"א שיש ליתן להם הטוב והמתוק שבשולחנו ובכסוי הערום יתן מן היפה שבכסותו, ועי'.

נתינת המעות בלילה

אגב. אף שמצוה דמתנות לאביונים הוא הצדקה כנ"ל, מ"מ גם לשיטות דיש להקפיד עפ"י סוד שלא ליתן צדקה בלילה [יעוי' מעיל צדקה סי' תתשמו, ואלף תצ"א ובמה שצויין בצדקה לחיים אות שנו, שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' מג, ובמה שצויין בסו"ס ישועות חיים על ספר הנ"ל בסופו], מ"מ הכא יסוד מצותו הוא ה"מתנות לאביונים", ועוד דהנתינה קודם הוא לצורך שיהא בפורים ואף דזוכה עתה מ"מ כיון שנצרך שישארו המעות לפורים כי זו מצותו לא איכפת לן שיתנו בלילה, והכי מוכח סתימת הפוסקים שהוזכרו שאפשר ליתן קודם ולא כתבו דבלילה יש להקפיד שלא ליתן.

כפייה על מתנות לאביונים

כמו"כ בצדקה שיש ראשונים דס"ל שאין כופין ע"ז דהוי מתן שכרה בצדה שאין כופין, כמבואר חולין דף קי ע"ב [עי' תוס' חולין שם, כתובות מט ע"ב, וב"ב ח ע"ב, וקצוה"ח סי' רצ סק"ג], אבל במתנות לאביונים נראה דכופין על המצוה מדברי קבלה שבה לא נכתב מתן שכרה בצדה.

מעוה שהתקבלו לצורך המצוה קודם הפורים

הנה כשגבאי הצדקה מקבלים מאנשים עוד קודם הפורים ליתן למתנות לאביונים, והוא ע"י שעד פורים לא הוי אלא כפקדון אצלם או כהלוואה ובפורים מזכים לעניים [ובאופן זה יצא הנותן יד"ח גם לדעת הגר"א בביאורו סוס"י תרצה שיש ליתן המתנות לאביונים בפורים משום דכתיב "מי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ד"מי" הוא על כל פרטי מצות היום, וכ"ג דעת הפני"מ מגילה ז ע"ב עי"ש טעמיה] ונראה דבכה"ג הוי נמי מעשה נתינה, ועי', ועי' שו"ת להורות נתן ח"ג סי' לו.

חלוקת המעות

וצריכים הגבאים להחליט על שיעור הממון לאביון אחד, ועפ"י לזכות לעניים. ומתנות לאביונים כה"ג אית ביה מעלה דהוי להרבה אביונים וכמבואר בר"מ במתניתין אבות פ"ג ט"ו ד"הכל לפי רוב המעשה" דהוי בכלל מצות צדקה דעדיפא ליתן אלף זהובים באלף פעמים מליתן אלף זהובים לעני אחד [עי' לקח טוב כלל ט"ו]. ובפרט להמבואר ברא"ם על הסמ"ג מגילה דמצות משלוח מנות ומתנות לאביונים בקיומם איכא משום פרסום הנס, וא"כ דנותנים ליותר אביונים הוי טפי פרסום הנס.

ובמתנות לאביונים איכא נמי טעמא דהתקשרות כלל ישראל זה לזה, כמבואר בשו"ת מהר"ם שיק אור"ח סי' שמא, ושו"ת לב אברהם סי' סז דהוא להרבות אהבה ואחוה בין ישראל, ולהכי ריבוי עניים איכא האי טעמא טפי, וכן בגוונא ד"קופת העיר" דהוי ציבור שלם שייכא טפי ד"ז [ואף שלא יודעים מי הנותן], ועיקר ענין ד"קופת העיר" הוא ביטול דברי הצר הצורך שישארו עם מפורד ומפורד, אלא ישראל מישך שייכא זל"ז לראות צרכם ומחסורם.

דין ברירה במתנות לאביונים

ב. בדבר השאלה האם חלוקת הסכום הנכנס למתנות לאביונים תלי בדין ברירה, כיון שאם יחולק בין כל המשפחות נתינתו יהא פחות משוה פרוטה ועכ"פ פחות מכדי נתינה חשובה. – נראה דאופן החלוקה הוא לדוגמא, תשע מאות משפחות נזקקות, עשרת אלפים תורמים, שני מליון שקל מתנות עניים. בין המשפחות הנזקקות אינם שווים בקבלתם, ותליא כל אחד כפי הצטרותו. – ולהכי החלוקה היא לפי אחוזים, ואופן החלוקה אם מתנה חשובה היא עשרים שקל, הוי נתינתו עפ"י חלוקה זו, דגם בנתינה של ששים שקל מתחלק לשלש משפחות ונתינתה של חמישים שקל מתחלק לפי שני משפחות כ"א עשרים שקל והשאר מתחלק כפי האחוזים שיהיו עפ"י כלל הכסף. ובזמן שמזכים הגבאים לעניים כבר נמצאים כלל המעות, וא"כ לא בעינן לדיני ברירה שהוא בהובר למפרע, ובזה לא נצרכא להא כי בזמן הנתינה מבורר הוא, ועי'.

נתינת המעות לעניים קודם הפורים

– ואופן הנתינה לעניים שהנכם עושים, והוא שהעניים מקבלים בתענית אסתר צ"ק [שאפשר להוציא הממון מהבנק רק בתענית אסתר וביום הפורים ואח"י הבנק לא יתן תמורתו] והצ"ק או המעות הם פקדון אצל העני עד יום פורים. – מלבד ד"ז גם מזכים את המעות שנגבו במשך יום הפורים לכל העניים. – בודאי בזה הוא אופן נתינת מתנות לאביונים בכל הדור.

אביוני משפחה אחת

ג. אשר שאלתם במשפחה אחת כמה אביונים חשבינן. – הנה איש ואשתו חשיבא לשני אביונים כמבואר שו"ת בנין עולם אור"ח סי' לו, והו"ד בכה"ח סי' תרצד סק"י, דרשות חת"ס ח"א עמ' קמ, ועי' מהרש"א מגילה דף ז' ע"א, ודעת ערוה"ש שם ס"ב דהוה אחת, וכ"ה בהתעוררות תשובה ח"ג סי' מז, וכמדומה דנקטינן טפי לעיקר דהוי כשנים, ושם מבואר דגם בניו הוו אביונים.

נתינת מתנות לאביונים קודם פורים

ד. אשר שאלתם האם אפשר לכתחלה ליתן מתנות לאביונים קודם הפורים, ועי' ספר שלמי תודה סי' כו.

הנה גם למשמעות המג"א סי' תרצה סק"ג שמתנות עניים נצרך ליתן דוקא ביום הפורים, וכ"ה בפמ"ג שם, וביאור הגר"א סוף הסימן שם, וכ"ה במשנ"ב ס"ק כ"ב. מ"מ אין גבאי צדקה מזכים לעני רק בפורים, ועד פורים הוי ליה לגבייהו כפקדון, או כהלוואה וע"כ אפשר ליתן קודם הפורים.

ה. שאלתכם האם הוא לכתחלה לתת לעניים רק בפורים. מועיל כן לכתחלה, כיון שהמעות אצל הגבאי צדקה הוו כפקדון או הלוואה, והוי כשולח קודם הפורים ומגיע לגבאי צדקה בפורים דמהני כמבואר ביד אהרן סי' תרצד הובא בבאה"ט תרצה סק"ז, חוג ארץ סי' ט"ו, שו"ת מהרי"א סי' סז, שו"ת בית שערים סי' שפא.

נתינת המעות לעניים בשעות הבוקר

ו. על שאלתכם אי יש ליתן לפנה"צ שיהיה ראוי לסעודת העני. נראה דכיון דק"ל שנותנים לעני שאין לו לסיפוקו לצורך החודש או שיש לו חובות רבים דהוי גרמא שאין לו סיפוקו, ולהכי אפשר ליתן בפורים גם אחר זמן סעודת פורים, וא"כ לא נצרכא להקדים מטעמא דסעודת פורים. – אך משום זריזין מקדימין יש להקדים מיד אחר תפלת שחרית כמבואר בספר המנהיג, וכ"ה בליקוטי מהרי"ח, ועי' לעיל אור"א וספר שארית יעקב מגילה עמ' קעת. ומסתבר דקיום זריזין מקדימין לא סגי בקיום המעשה שנתן לגבאי, אלא נצרכא שיהא קיום המצוה, ואכתי צ"ע.

קיום המצוה קודם אכילה

ז. בדבר אם נצרכא ליתן מתנ"ע קודם אכילה. בספר מועדים וזמנים ח"ב וח"ח סי' קפו, ושו"ת משנה הלכות ח"ז סי' צב, שקלי וטרי בדין שלוח מנות קודם שיאכל, עי"ש בדבריהם, ובמתנות עניים יש לכתחלה להקפיד לנהוג שלא לאכול סעודת קבע קודם.

לצאת י"ח בנתינת מעות צדקה המחולקות לכל יום ויום

ח. בדבר שאלתכם שיש שנותנים סכום מעות, ואומרים שייחשב על כל יום האם יוצאים בזה ידי מתנ"ע, נראה דלא מהני כי בכה"ג כבר זכו לעניים בזמן נתינת המעות, ולהכי לא חשיבא כנותן צדקה בכל יום.

זיכוי לעני לכתחילה

ט. על שאלתכם האם הזיכוי לעני הוא לכתחלה, או דלכתחלה עדיפא ליתן לעני. – נראה דמועיל לכתחלה זיכוי לעני, אבל יש להודיע לעני שקיבל מתנות לאביונים כי עי"ז יודע שיכול בפורים ליהנות מהם, ולהכי נצרכא נמי לומר לו סכום המעות שיש עבורו. – ואפשר דכ"ז אינו אלא לכתחלה וגם אם יודיעוהו רק אחר פורים סגי. – וגם אם באותו זמן הוא שיכור ואף כשיכרותו של לוט ואכתי צ"ע, ועי' שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' צ.

נתינת המחאה בנקאית (צ"ק)

י. על שאלתכם במי שנותן בצ"ק מתנות לאביונים. לפני שנתיים כתבתי למעלתכם בזה, ועי"ע בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' קכב, ובמה שהובא בזה בספר "משפט הצ"ק".

יא. כשנותן ממון תמורת הצ"ק האם צריך לזכות לעניים. כתבתי למעלתכם מה דהשיב לי בזה מרן הגריש"א שליט"א.

אביונים או עניים

יב. האם יש ליתן דוקא לאביונים החסרים כל, או מקיימים המצוה נמי בעניים. אמנם יש דיעות שנוצרך בדווקא "אביונים" שהם חסרי כל וכ"ה במקור"ח תרצ"ד ס"ג, אמנם דעת הערוה"ש דרק באביונים מקיימים המצוה, אבל להלכתא נהגו דסגי בעני, והכי איתמר משמיה דמרן החזו"א זצ"ל ועוד גדולי הוראה. וי"א במי שיש לו רק אין לו כפי מחסורו כגון שהיה עשיר והתמעט לו מקיימים בו מצות מתנות לאביונים.

מעוה זכר למחצית השקל

מעוה זכר למחצית השקל בודאי סגי ליתן לעניים, ואפשר דבהא לא נצרכא גדר עני, יש שיטות דלא נצרך כלל ליתן לעני וסגי ליתן לצרכי ביהכ"ז כמבואר

יד"ח, התם משום דעכ"פ הראה חיבתו דהוא ענין משלוח מנות וכדיאר בשו"ת חת"ס או"ח סי' קצו, אבל במתנות לאביונים בעינן שיהיה לו.

חינוך קטנים למתנות לאביונים

טו. בדבר שאלתכם האם יש חיוב לחנך קטנים למתנות לאביונים. - מבואר בפמ"ג בא"א תרצה ס"ק יד שיש לחנכם, ויש ליתן לו מעות שיתן לאביונים, ולא סגי לחינוכו בהא דיהא שליח אביו ליתן מתנות לאביונים.

חיוב נשים במצוה

טז. ואשר שאלתם אי נצרך שהאשה תיתן מתנות לאביונים או סגי שבעלה יתן עבורה. - מבואר בס' תרצה מג"א ס"ק יד שכיון שחיבת בזה יש להחמיר שתתן בעצמה, והובא במשנ"ב שם ס"ק כה, וכן העתיקו בח"א כלל קנה סל"ג, וקישור"ע קמב ס"ד. - והאופן שמזכה הטוב ביותר שיתן הבעל לאחר לזכות עבורה. - וכשם שיש לנהוג כן באשתו כ"ש בבניו ובנותיו שיש להם ליתן בפנ"ע. [ובערוה"ש ס"ב ס"ל דבאשתו דהוי כגופו אינה צריכה ליתן בפנ"ע, ובנו ובתו הסמוכים על שולחנו חייבים ליתן בפנ"ע].

ויהא רעוא דיתקיים בכס דברי חז"ל אמר ריב"ל כל הרגיל לעשות צדקה הויין לו בנים בעלי חכמה בעלי עושר בעלי אהבה בעלי חכמה וכו', דייקא כל הרגיל לעשות דהוי על מעשים על הצדקה. ובפרט במצות מתנות לאביונים דכתב הרמ"ד בוואלי זצ"ל [תלמיד הרמ"ק זצ"ל] שע"י מצות מתנ"ע הנשמות שלא זכו להיכנס לגן עדן זוכים להיכנס [מצות משלוח מנות גורם שלא יהיה לעילא צדיק נכוה מחופתו של חברו] דהמצוה משפעת רחמים וחנינה לעילא בלא גבול, בודאי באור חוזר משפיע ללא גבולות על היגיעים וטורחים במצוה זו.

מרדכי גרוס

ביוסף אומץ מנהגי פרנקפורט, וכמש"כ בשו"ת משנה שכיר ס' רל. - ואפשר דהוי דומיא דמקדש דנתנו לבנייתו ולקרבתו, ולכן נמי נהגו כמבואר שם ליתן כתשלום לש"ץ ולגבאי, ולתפלות כנגד קרבות תקנום. כדכתב ברוח חיים ס' תרצד דליתנם לת"ח נצרכים ומשמע דלא הוי בגדר עני, ועי'. - ובנתינה מחו"ש לקופת העיר כולוהו איתנייהו ביה דהוי לעניים ולת"ח. וכמו"כ מעות מגילה שהוא מה שנותנים בפורים שחרית כמו"א תרצד סק"ב ומשנ"ב סק"ד, אפשר ליתנם להוצאות עיניי ביה"כ כמו"א בשע"ת תרצד ס"ק יב.

תנינת מתנות לאביונים לצורך הכנסת כלה

יג. אשר שאלתם האם להכנסת כלה עניה אפשר ליתן מתנות עניים. - פשוט שאפשר, והוי מצוה רבתא בזה, כי מתנות עניים עיקרו לשמח לב העניים כמבואר בר"מ פ"ב ממגילה ה"ז, א"כ להרנין ולשמח כלה הוי בכפילא. - אך ליתן כלים ובגדים וכיו"ב עבורה, אינו לכתחלה כמו"א בהר"מ שם כתב מעות ואוכלין, וכן במשנ"ב ס' תרצד סק"ב כתב מהסמ"ג דלכתחלה צריך ליתן לאביון דבר הראוי ליהנות ממנו בפורים מאכל או מעות שיוכל להוציאם בפורים, ולא הזכיר כלים או בגדים ומתבאר שם בפמ"ג שבבגדים יוצא רק בדיעבד [והאור שמח שם כתב שרק במידי דמאכל יוצא, ובמעות שיוכל לקנות ממנו מאכל]. וכן כתב בטו"א מגילה ז' ע"ב בקו"א דמקימים בכל דבר ולכתחלה במעות, ועי' מקו"ח תרצה ס"ד ושו"ת זכרון יהודה ח"ב ס' רל.

נתן מתנות לאביונים והעני החזירה / מחילת העני על המתנה

יד. בשאלתכם אם העני החזיר המעות האם יוצא יד"ח. - נראה דכיון שנתן לו יצא יד"ח המצוה. - אבל אם רוצה ליתן והעני מוחל לו או לא רוצה לקבלם לא יוצא יד"ח, וגם למאי דכתב הרמ"א דבכה"ג במשלוח מנות יצא

פניני הלכה

תשלום תשר (=ט"פ) לפועלים ומלצרים

המדינה אף בלא גדר תשלומי שכירות, ומצינו בפוסקים התחייבויות דאינם שכר פעולה גמור, כגון מזונות, דאף דהבעלים חייב להעמיד להם מזונות, אין זה תשלום שכירות אלא מתנאי השכירות. (ותיתכן נפ"מ באם ניזון ע"י אחר בחינם, האם יכול לתבוע את דמי מזונותיו מבעה"ב, עי' בס' כנסת חכמי ישראל תשובת הראש לראובני בזה, ועי' תורת מרדכי ס' ר"ח, בית דוד ח"ד, משיב כהלכה, מש"כ בזה ואכמ"ל). ועד"ז כ' בס' משפט שלמה (להגרש"ש קרליץ זצ"ל) דפשיטא שבעל שגירש את אשתו והיא פוטרה מעבודתה לאחר מספר שנים, שאנו יכול לתבוע את כספי הפיצויים שמקבלת לפי שנות עבודתה, על השנים שעדיין היתה נשואה לו, מדין מעשה ידיה לבעלה, וא"כ אף דכ"ז בפועל דידיה, משא"כ בנידו"ד, מ"מ כיון דכן הוא מנהג המדינה המקובל, הוי חיוב², ואכמ"ל בגדרי חיוב עפ"י מנהג. ומכל הנ"ל הדעת נוטה דאיכא חיוב לשלם לפועלים הנ"ל דמי השירות.

ד) אמנם בשיעור הדמים נראה דהנה ידוע מש"כ רבינו הח"ח שצריך להתנות עם הפועל על שיעור דמי עבודתו, שאל"כ ישנו חשש זול, ורבים תמהים על דבריו, שהרי אדרבה, אם לא התנו אינו משלם אלא כפחות שבפועלים, כמבואר בפוסקים בס' של"א ושל"ב, ונאמרו בזה מספר תירוצים. אמנם נראה עוד דבאמת רבים מהראשונים לא ס"ל דהוא יסוד מוסד דפועל שלא קצצו עמו, אזי שכרו ממילא כפחות שבפועלים, (עי' רמב"ן ב"מ פ"ז ב' ור"י מלוניל שם, ועי' היטב בר"ף דפי' דטעמא דכפחות שבפועלים משום דדעתא דאיניש אתרעא זילא, ולכא' היינו דוקא כששכרו בעה"ב ולא כשנשכר ע"י אחר כנ"ד דבעל האולם שוכרו), על כן ס"ל לרבינו הח"ח שירא שמים צריך להיזהר בזה (דכידוע מש"כ רבינו השערי יושר שער ה' דבדיני שמים ל"מ הממע"ה). ולפי"ז בנדו"ד היה מקום לחוש ולברר היטב עם הפועלים בתחילת המלאכה את שיעור דמי השירות הרצוי. אמנם למשנ"ת נראה דיסוד החיוב משום מנהג, ובשיעור הדמים ליכא מנהג, וע"כ ליכא לחוש בזה לחומרת רבינו הח"ח, ואי"צ ליתן אלא כפחות שבנתינות הנהוג במקום זה (וכן באופן שלא הושבע רצון על הנהגתם ופעולתם, רשאי גם כן להפחית מתשלום דמי השירות, שגם זה מנהג מקובל הוא).

שמענו ממורינו הגאב"ד שליט"א שדעתו שהמלצרים הם העובדים של בעל האולם ולא של בעל השמחה, ואין שום חיוב ממוני לתת להם טיפ, ובודאי שאין בזה חשש גזל למי שלא נותן, אולם מהראוי לתת להם כי לזה הם מצפים.

(נתברר ע"י חברי הכוללים דחו"מ בב"ב ובקר"ס)

נהגו הפועלים, הסבלים, המלצרים ועוד מנותני השרותים השונים, לבקש בגמר עבודתם תוספת תשר (=ט"פ), בנוסף על תשלום המשכורת שקבלו מבעל האולם, ויל"ע האם ישנו חוב ממוני לתשלום זה. חייבים לשלם להם מעות מעיקר הדין¹.

א) לכא' כיון שכן הוא מנהג המדינה, אזי אדעתא דהכי נשתכרו, וא"כ הוי חיוב ממון מעיקר הדין דהא הכל כמנהג המדינה, כמבואר בב"ב ר"פ הפועלים ובשו"ע ס' של"א (ואף כשאומר ששכרן על דעת לנהוג שלא כהמנהג המקובל, אינו נאמן, כמבואר בב"מ ק"י א', ועי' בגליון רעק"א בשו"ע ס' של"א. ובחו"א"א האע"ז כ' דמכח המנהג חשוב כמוחזק, ונחשב שהשני בא להוציא ממנו).

ב) אמנם יש לדון בדבר, שהרי בעל השמחה אינו זה ששוכר את הפועלים, אלא בעל האולם שוכרם. ופשוט שאם לא שילם להם את שכרם, אינם יכולים לתבוע את בעל השמחה מדין 'יורד', דלאו אדעתא דידיה ירדו. (ונראה דאי"ז ענין לשוכר פועל לעשות בשלו והראהו בשל חברו, דיש דנים דחשיב נמי פועל דבעל השדה, דהתם הא אין לשוכר הפועלים שימוש אמיתי בפעולתם דע"כ יש אומרים דאין גדר החיוב דהשוכר אלא מדין ערב, עי' רשב"א ב"מ קי"ח. אבל בנדו"ד שהבעלים מוכר לבעלי השמחה דברי מאכל וכד' וכולל בשכרו גם העמדת פועלים ומלצרים, ודאי נחשבת עבודתם כעבודה עבור בעה"ב). אלא יש בכך משום שיעבודא דר"נ, שבעל השמחה חייב ממון לבעל האולם ובעל האולם חייב ממון לפועלו, (וגם בזה ישנם פרטי הלכה רבים, כמבואר בשו"ע חו"מ ס"ו פ"ה ובסי' פ"ו), ותו לא מיד. וא"כ מהיכ"ת שעלו לשלם להם את דמי השירות הנ"ל.

אך אין הדברים מוכרחים, דיתכן דחשוב (ע"י מנהג המדינה הנ"ל) כמי שנשכרו לשניהם, לבעל האולם ולבעל השמחה יחדיו. (והו"ל דומיא דהמגביה מציאה עם מלאכתו דאין מציאתו לבעלים, וה"נ הו"ל כדבר נוסף דהא מה"ט אין הבעלים יכול לתבוע מהפועל את השכר שקיבל, עיין פתחי חושן ח"ג י"א הערה ל"ב), ומ"מ י"ל דכיון שברך כלל הפועלים אינם משכירים את עצמם למלאכתם משום שכר זה הנתון לדעתו של כל או"א, אלא בעיקר משום שכר הבעלים, על כן אם בעל השמחה החליט בדעתו מעיקרא שלא הוא שוכרם, אלא בעל האולם בלבד, לא נאמר דהוי דברים שבלב והווי ממילא פועלים דידיה, דהא אין התעסקותם עמו, וצ"ב.

ג) והנה אף אם לא חשיב שכר פעולה, אכתי י"ל דאיכא חיוב ממנהג

1 והנה הא פשיטא דאין לומר דמעות אלו חשיבי שכר לבעל האולם דהוי כאילו אמרו דתן מנה לפלוני בשכירות האולם וגו', דהא בעלי האולם אין אומרים כן כלל (וודאי על גובה סכום המעות אינם צד בדו"כ כלל).

2 דהא מבואר בירושלמי דמנהג מהני משום דמנהג עוקר הלכה, ומבואר דאי"ז בגדר שכירות, דהא אי נחשב בגדר שכירות, אמאי חשוב עקירת הלכה, הא אדעתא דהכי נשתכרו.

בירורי תורה

הגאון רבי אשר יעקב וועסטהיים שליט"א
רב ואב"ד במנצ'סטר

מזיק בפורים

בזמן הקפות ההושענות דהוי זמן שמחה מצד עצמו כמש"כ בביאור הגר"א באור"ח סי' תר"ס וביו"ד שם סק"ט, אזי פטור מטעם זה לבד.

ולפמשנ"ת א"ש דברי הרמ"א שהקשינו עליהם לעיל, דלכאורה סתם דבריו אהדדי ממש"כ בחו"מ למש"כ באור"ח, דמה שכ' בחו"מ דבעינן דנהגו כן, הלא שם מיירי מהך דחתן, דלפמש"כ בעינן שיהא המנהג כך כדי לקבוע דהוי 'זמן שמחה', וזמן שמחה היא היא הסיבה הפוטרת. משא"כ באור"ח בסי' תרצ"ה לענין פורים, פטר הרמ"א גם בלא הטעם שנהגו כן, והיינו משום דפורים הוי 'זמן שמחה' בעצמו ולא בעינן מנהג לקובעו לזמן שמחה, לכן פטר בכל ענין משום דהוי זמן שמחה.

ומה שכ' הרא"ש דהך דחתן נלמד מהא דשומטין האתרוגין מידי התינוקות משום דנהגו כך משום שמחה, הלא סוכות הוי זמן שמחה בעצם היום, ולכן פטור, וממה דבעי שיהא המנהג כך משמע שלא כדברינו, י"ל דאדרבא שפיר מוכח כמשנ"ת, שהרי אף דסוכות הוי זמן שמחה, אבל עיקר השמחה בחג היינו בבשר ויין או בבגדי צבעונים לנשים וכו', אבל לחטוף אתרוגים מידי התינוקות אין זה נכלל בדין שמחת החג, ולכן כיון שכ' רש"י דפטורין מפני שנהגו כך מחמת שמחה, היינו שמכיון שנהגו כך הרי זה ג"כ נכלל בגדר שמחה שבגללה יש לפטורם, וא"כ שפיר מביא ראייה מזה להך דחתן, דהא דנהגו כן נותן לזה 'דין שמחה' לפטור, משא"כ בפורים שהשמחה אינה תלויה דוקא בבשר ויין, אלא שכל מה שעושים בכדי לשמוח הוי בכלל שמחת היום, לא בעינן בזה שיהא המנהג כך, ולכן פטורים בכל מה שעושים מחמת שמחה.

איברא דהמשנ"ב שם (ס"ק י"ג) כתב בשם הב"ח (והוא בשו"ת הב"ח סי' ס"ב) לחלק בין היזק גדול להיזק קטן, דבהיזק גדול מקפידים ואין מנהג לפטור כה"ג, ועיי"ש בדבריו שכ' מפורש דהטעם לחייב בהיזק גדול הוא מפני דאין בזה דין מנהג כלל, ולעיל כ' דאין מקפידים, וגם בפרמ"ג א"א שם אות ז' וח' כתב וז"ל: "ושלא בכוונה בעלמא חייב ובפורים מסתמא מוחלין", ומוכח דתלוי במחילה, דבפורים באין מתכוין מוחלים, ואולי מוכח דלא ס"ל כמש"כ, דלדברינו לכאורה אין בזה ענין של הקפדה ומחילה, אלא דינא דאין לחייב ממון על היזק שנעשה בזמן שמחה, ובזה הסברא לכאורה דפטור דאין בהיזק גדול או קטן, אבל הנך רבואתא ס"ל דחלק תלוי במנהג, והמנהג הוי מדין מחילה, וא"כ בהיזק גדול שפיר י"ל דלא מחיל וחייב לשלם, וא"כ ס"ל כדעת הב"י הנ"ל, וא"כ בנידור"ד דהוי היזק גדול י"ל דלפי"ז חייב לשלם, אבל לדעת התה"ד והרמ"א כפי ביאורנו פטור מלשלם.

ואמנם הערני ידידי הרשב"ב גנוט דאכתי י"ל דאה"נ והכל שורשו משום מחילה, אך אנשים מוחלים דוקא בעת שמחה בעצם, כמו בפורים, ולהכי המזיק בשעת שמחה אין לחייבו. וכמו"כ מוחלים, גם בעת שמחה, דוקא על היזק מועט ולא על היזק מרובה, דהא אין שום סברא בעולם שבעת שמחה יתאפשר להיזק בהיזק רב ולהחריב העולם. וכפי שהעיר כע"ז היש"ש בב"ק פ"ג ג', יעוי"ש. וממילא זהו הדין גם להתרומה"ד והרמ"א, גם לפימשנ"ת. רק הם ז"ל ס"ל לחלק בצורת המחילה, לבין מחילה על היזק הנעשה בזמן שמחה, לבין היזק בשעה שאינה זמן שמחה בעצם, כמו בשמחת חתן. ויעויין ג"כ בד"מ סי' תרצ"ו אות ה' שכתב בשם מהר"י ברי"ן שפטור המזיק בשעת שמחת פורים הוא מפני "דממון ניתן למחילה, דהפקר בית דין הפקר". ואולם דאולי י"ל דגם לדעת מהר"י ברי"ן הוא משום מחילה, ורק בכדי שלא יאמרו הניזוקים שאנו יוצאים מהכלל ואנו לא מוחלים, ע"כ אמרו שמאחר ומסתמא מוחלים על נזקי השמחה, ע"כ תיקנו דהפקר ב"ד הפקר וא"א לתבוע ע"ז כלל, ועייין.

ואמנם יש עוד לדון האם נידור"ד נחשב שאכן היזק מחמת שמחת פורים, דהלא נהג המכוננית לא עשה שום דבר משום שמחה, ורק הבחורים שרקדו סביבו הם שעשו ענין של שמחה, ומהא דהתרומה"ד הנ"ל בענין היזק שבעת הקפות אין להוכיח דגם כה"ג יש לפטור מטעם דהוי זמן שמחה, שהרי שם המזיק התעסק בענין השמחה, דגוף ההקפה הוי ענין של שמחה, כנ"ל בשם הגר"א, משא"כ בנידור"ד שהנהג לא עסק בשום ענין של שמחה. וקשה לומר דכיון שכל המצב הוא מצב של שמחה יש לפטור, כיון שאין צורך להביט ולבדוק היטב מי אכן שמח כאן ומי אינו שמח, דקשה לכאן לומר דכוונת הפוסקים בזה הוא דאדם מוחל על נזקים מועטים המתעוררים ב"מצב זמן שמחה", ומוחלים בזה גם כשבעל הרכב עצמו לא שמח במיוחד בשעת ההתרחשות השמחה שסביבו, ואכתי צ"ל.

פורים ה'תשנ"ז לבה"ע

אברך נהג ברכבו בכביש עם יציאה אחת במבוי הסתום ביום הפורים, וכדי לצאת מהכביש הוצרך לסובב את רכבו לכוון את ראשו לצד היציאה מהכביש. אולם קבוצת בחורים הקיפו את רכבו ורקדו סביבו, עד שלא הצליח לסובב את רכבו ונאלץ לנסוע אחורנית, ומכיון שהבחורים סיבבוהו מכל צד, כולל בצד בו ניבטות מראות הרכב, לא הצליח להביט ולראות לאחור, ומחמת זה התנגש רכבו ברכב חברו והזיקו. - האם עליו לשלם על הנזק?

בראשית עלינו לציין בזה את דברי הרמ"א (סי' תרצ"ה סעיף ב'), וז"ל: ויש אומרים דאם הזיק אחד את חברו מכח שמחת פורים, פטור מלשלם, עכ"ל. וא"כ בנידור"ד הרי לכאורה היה הנזק מכח שמחת פורים ופטור.

והנה מקור דין זה הוא מדברי התה"ד סי' ק"י שכ' שם וז"ל: שמעתי מהר"ר טוביה בשם ריב"א שכל מאכל שלוקחים הבחורים זה מזה אפילו שלא ברשות, משום שמחת פורים כו', אין בהם משום גניבה מזה משום גזילה ואין להזמין לבית דין ואין חוששין עליו וכו', עכ"ל, והביא הב"י דבריו בסי' תרצ"ה, וכו' עליו וז"ל: ונ"ל דהיינו לדידהו שהיו נוהגים הבחורים כך, אבל אנו שלא נהגו כן אין חילוק בין פורים לשאר ימות השנה לענין זה, עכ"ל. הרי שכל הפטור בזה הוא רק במה שנהגו לעשות, ובנידור"ד לא שייך למימר הכי, וא"כ אינו פטור מטעם זה.

וכן משמע מדברי התוס' (סוכה מ"ה ע"א ד"ה מיד) והרא"ש (שם פ"ד סי' ד) דכתבו אמתני' דמיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהם, שכ' דהיינו דאת לולבי התינוקות שומטין הגדולים מידם ואוכלין אתרוגיהם של תינוקות ואין בדבר לא משום גזל ולא משום דרכי שלום שכבר נהגו כן משום שמחה, וכתבו התוס' שיש ללמוד מכאן בחורים שרוכבין לקראת חתן ונלחמין זה עם זה וקורע בגדיו של חברו או פטורקל את סוסו שהם פטורין שכן נהגו מחמת שמחת חתן, עכ"ל. הרי שכ' דפטור משום דכך נהגו, הרי דבמה שלא נהגו אין לפטור. וכלשון הזה כ' גם במדרכי שם סוף פ"ב (סי' תשמ"ג), הביאו בד"מ חו"מ סי' שע"ח אות ה'. וגם בזה הרי התוס' והרא"ש בעצמם פי' פירוש אחר במתני' דשם ולדבריהם אין ראייה לפטור אפילו היכא דנהגו כן, [ועייין מש"כ בביאור הגר"א בחו"מ סוס"י שע"ח מזה], אבל עכ"פ מוכח דאפילו להפוטרים היינו דוקא משום דנהגו כן, וכ"כ הרמ"א בחו"מ סי' שע"ח ס"ט.

אולם יש להעיר בזה דמלשון התה"ד הנ"ל לא משמע כן, שהרי כתב בשם ריב"א ש"כ מאכל וכו', משום שמחת פורים וכו' אין בהם משום גניבה". הרי שהתיר מטעם דהוי משום שמחת פורים, ולא התנה שיהיה המנהג כך, וכן משמע מלשון הרמ"א באור"ח סי' תרצ"ה ס"ב שהעתיק לשון התה"ד הנ"ל כצורתו, ולא התנה שזה רק היכא דהמנהג כך כמש"כ הב"י, משמע דהא גופא דהוי משום שמחה סגי לפטור, ואין חילוק בין נהגו ללא נהגו כן. אלא דא"כ לכאורה סתרי דברי הרמ"א אלו לדברי הרמ"א בחו"מ סי' שע"ח הנ"ל.

וביותר משמע כן ממש"כ בד"מ חו"מ סי' שע"ח אות ה' בשם התה"ד בפסקיו סי' ר"י [כצ"ל] באחד שהזיק חברו בשעת הקפת ההושענות בחג הסוכות, ופסק דאע"ג דמדינא פטור הואיל והיה בשעת שמחה, מ"מ כדי שלא יכוין כ"א להזיק כו', עיי"ש, הרי דפטור מעיקר הדין משום דהוי בשעת שמחה, וזה ודאי שאין שייך למימר דהוי מנהג לדחוף זא"ז בשעת הקפת ההושענות, הרי מוכח דס"ל דמה דהוי בשעת שמחה סגי למיפטרינה גם היכא דלא נהגו כן.

אולם עיי"ש בדברי התרומה"ד שציין לדברי התוס' והרא"ש הנ"ל, ואם כוונתם לפטור רק היכא דנהגו כן, הלא הוי ראייה לסתור, ואיך מביא ראייה משם, להיכא דלא נהגו כן, כבנידון דידיה בהקפת ההושענות.

ולכאורה י"ל דהתרומה"ד הבין דמה שכ' התוס' והרא"ש לענין שמחת חתן הנ"ל דפטור הואיל ונהגו כן, אין כוונתם לומר דהא דנהגו כך הוי סיבה לפטור, אלא דבעינן שההיזק נעשה בשעת שמחה, ועיקר הפטור הוא משום זה דהוי בשעת שמחה, אלא דבהך דחתן הנ"ל שרוכבין על סוסים ונלחמים זה עם זה לכאורה יתכן לומר שאין בזה שמחת חתן בעצם, וגם לא הוי ב'שעת שמחה', שעיקרו בזמן הסעודת נישואין, וא"כ לכאן לא ייפטר בהזיק בזמן זה כיון דלא הוי זמן שמחה, על זה קאמרי דכיון דנהגו כך הרי המנהג קובע דזה ג"כ מקרי זמן שמחה, וממילא כיון דהוי זמן שמחה הוי פטור מטעם זה דהוי זמן שמחה, ולא בעינן שיהא דוקא היכא דהמנהג כך, משא"כ

ביטול מנהג הכאת המון והכרזה שבעל קורא יכוון לא להוציא המפריעים

באחד מבתי הכנסיות ביהכ"ס מתלוננים המתפללים על אריכות זמן קריאת המגילה (יותר משעה) בעקבות הכאת המון, ולכן הגבאים רוצים לבטל את ההכאות לחלוטין, או לחילופין להודיע לכל המתפללים, שהמאריך להכות יותר מחמש עשרה שניות, יפסיק בעל הקורא לכוון להוציא אותו בקריאתו. עוד הסתפקו הגבאים, מה הדין כשבעל הקורא לא ישמע בקולם ויכוון להוציא את כל המתפללים, כולל את המפריעים, כנגד הוראות הגבאים.

מקור מנהג הכאת המון

תשובה: כ' הרמ"א (ס' תר"צ ס"ז) שנהגו התינוקות לצור צורת המון על עצים ואבנים, או לכתוב שם המון עליהם ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו, על דרך 'מחה אמחה את זכר עמלק' (שמות י"ז י"ד) 'ושם רשעים ירקב' (משלי י' ז'), ומזה נשתרבב המנהג שמכים המון כשקורים את המגילה בביהכ"ס, ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו כי לא לחנם הוקבע. ועי' בב"י (ס' תר"צ) שג"כ כ"כ בשם הארחות חיים, והדרכי משה שם הביא בשם האבודרהם וס' המנהיג שכתבו כן, אבל העיר דהמהרי"ל לא היה חושש להכות המון.

בראשונים ובאחרונים הביאו טעמים שונים למנהג הכאת המון. בס' המנהגים לרבינו יצחק אייזיק טירנא (פורים אות נ"ה) כ' שתקנוהו בשביל התינוקות, כדי שלא ישנו, שאף הם חייבים במקרא מגילה, והא דנוהגין להקיש כשזוכרין המון הוא בשביל התינוקות שאין יודעים לומר "שם רשעים ירקב", כי הוא חיוב לומר כשזוכרין רשע. אי נמי, "והיה אם בן הכות הרשע", סופי תיבות המון. ועיין בלבוש (ס' תר"צ ס"ז) שג"כ הביא רמז זה, ושנהגו השומעים לומר "שם רשעים ירקב" כשהבעל קורא אמר המון (ע' שעה"צ ס' תר"צ סקנ"ז שכתב שלא העתיק מש"כ המג"א בשם הלבוש שהיה אומר 'ושם רשעים ירקב' בעת זכירת המון, דאפילו אם נאמר דזה לא חשיב הפסק משום דהוא מעניינו של יום וכדמוכח סוף ס"ג, מ"מ יכול לצמוח מזה קלקול גדול שלא ישמע אז איזה תיבות מן הש"צ עי"ז, ולא יצא אז בקריאת המגילה, לכן טוב שלא לומר כלל), ולכן התינוקות נהגו לנקוש בשמעם שם המון.

קושיית הפמ"ג על המנהג

הפרמ"ג (א"א ס' תר"צ סקנ"א) כ' דאע"פ שהב"י ודרכי משה מביאים המנהג ושכן נהגו בצרפת ובפרובינציא, אבל יצא שחרם בהפסדו שמבלבלין הרבה, ואע"פ שהבעל קורא שותק בעוד שמכין, אין זה נכון דהרי אסור לכתחילה להפסיק במגילה יותר מכדי נשימה, משום שנקראת אגרת, וע' במ"ב (שם סקנ"ט) שמביאו.

הבנת המהר"ם שיק בהנהגת המהרי"ל

בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד ס' רט"ז) כ' דאמנם הב"י הביא שנהגו להכות בצרפת ובפרובינציא, אבל משמע שרק באלו מקומות נהגו כן, וראיה לכך דהשו"ע לא הביא מנהג זה, וגם הרמ"א כתב רק שנשתרבב המנהג, משמע דרק אישתרובבי אישתרובב. והוסיף שם דהשואל הוכיח ממה שהמהרי"ל לא הכה, דאין נוהגין כן. והשיב לו המהר"ם שיק דזה ברור דאין הוה אמינא שהמהרי"ל יכה, דהמנהג הוא רק לתינוקות. וכנראה שהמהרי"ל עצמו היה הבעל קורא (עי' ט"ז ס' תרי"ט סק"א שהמהרי"ל היה ש"צ ביהכ"פ), ואם מנהג זה היה חשוב בעיניו, אזי אם התינוקות שכחו להכות, היה ממתין כדי שיתעוררו התינוקות להכות, אך כיון שלא עשה כן, הבינו תלמידי המהרי"ל שלא חשש למנהג זה שלא היה חשוב בעיניו כחיוב כ"כ, ואע"פ שאין להלעיג על המנהג ולא לבטלו, מ"מ לא חשש להחזיקו משום שלא הי' ברור לו אם הוא מנהג כשר וישר או שמה יצא שכרו בהפסדו, ולכן כיון שהתינוקות לא התעוררו מעצמם, גם הוא לא הפסיק כדי שיתעוררו.

ביטול המנהג במקום הצורך

כאמור לעיל, הרמ"א והלבוש הנ"ל נקטו דאין לבטל מנהג זה שנהגו התינוקות, כי לא לחינם נהגו כן. גם בשו"ת פרי השדה (ח"ג ס' מ"ב) נשאל מעיר שהרבה אנשים נמנעים מלבא לביהכ"ס לשמוע המגילה ברבים משום שאינם יכולים לסבול את קול ההמולה והרעש בביהכ"ס ע"י המנהג של הכאת המון, וי"א שהוא חילול כבוד ביהכ"ס, ולכן בקשו לבטל את המנהג,

ובפרט שאין לו מקור בש"ס ומצאנו שהקילו באיזה עניינים במקום פסידיא. בתשובה לשאלה זו פסק, דבודאי אין לבטל מנהג זה ולא לחינם הופיעה רוח"ק בבית מדרשו של הרמ"א, שלאחר שהביא מנהג זה, סיים דאין לבטל שום מנהג, ולא כ"כ במקום אחר, והוסיף דידוע שכל מחבר שכוונתו לשם שמים, רוח ה' דיבר בפיו, ובפרט אדוננו הרמ"א אשר כל בית ישראל נשען עליו, וידע שיהיו הרבה אנשים שילעגו על מנהג זה, או שיאמרו שקול הרעש צללה באזנם, ולכן הזהיר באזהרה כפולה ומכופלת שלא לבטל המנהג, וע"ש שהאריך להוכיח דאין זה נחשב חילול ביהכ"ס דהרי שנינו במתני' בתמיד (פ"ד מ"ה) דביריחו שמעו קול פתיחת שער הגדול וקול המגריפה, וחז"ל רצו ללמד לנו דלא אמרו שזה חילול כבוד ביהמ"ק אע"פ שהיה קול רעש גדול, משום שכל דבר שנעשה סניף או הכנה למצוה, חביב מאד לפני המקום. ומ"מ כ' בתו"ד שיעמידו איזה איש אצל התינוקות שלא יאריכו יותר מדאי בהכאת המון שלא יבוא הדבר לצחוק ח"ו.

וע"ע בשו"ת שיח יצחק (ס' שע"ג) שנשאל כיצד ינהגו בזמנו שהגויים אורבים לישראל בכל עת, האם מחוייבים להכות המון כשיש לחוש שמא יעלילו עלילות ברשע עי"ז, אע"פ שענין הכאת המון הוא ענין גדול. וסיפר שדודו בעל שו"ת שאילת יעקב כמעט הכניס א"ע לסכנה ע"י שלא הניח לראש הקהל בקהילתו לבטל מנהג זה, וניתן בפלילים ושנה תמימה מנעו ולא נתנו לו סיפוקו עד כי יצא ב"ה משפטו לאורה. והאריך שם דלמעשה במקום דשכיח הזיקא וצרות ורשעת הגויים לא הפסיקו ויש חשש סכנה בדבר, בודאי שוא"ת עדיף וטוב שימנעו ממנהג הכאת המון.

ה) עכ"פ בנד"ד נראה דאין רשות לגבאים לבטל מנהג ישראל, ומ"מ יעשו כמש"כ בשו"ת פרי השדה ויעמידו ממונה על הילדים שלא יאריכו יותר מדאי. אבל עדיין יש להסתפק אם יכריזו שהבעל קורא יכוון לא להוציא אלו המפריעים.

בעל קורא ששינה מדעת משלחו

ש"צ שכוון שלא להוציא את שונאו

כתב הרמ"א בהל' ר"ה (ס' תקפ"א סוס"א): 'וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו, ואם יהיה לו שונא ומכוון שלא להוציאו, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו'. ובדרכי משה (שם סוסק"ב) הערה מקורו מספר המנהגים למהר"י טירנא (מנהגי ר"ה ס"ק ק"ב), וע"ע ברמ"א (ס' נ"ג ס"ט) ובפמ"ג (א"א סק"כ) ובמשנ"ב (סקנ"ז).

ויש להסתפק מהו טעם הדבר שאם מכוון שלא להוציא שונאיו, גם אוהביו אינם יוצאים. בשו"ת האלף לך שלמה (אור"ח ס' ל"ו) נשאל אודות ש"צ שיש לו שונאים ואמר בחזרת הש"צ בברכת ולמלשינים, "וכל אויבי עמך ואויבי מהרה יכרתו", ופסק שם הגר"ש קלוגר זצ"ל דראוי לסלקו מלהיות ש"צ, משום שמה שפסק הרמ"א שכשמוכח שלא להוציא שונאיו בתפלתו, גם אוהביו אינם י"ח, היינו משום דכיון שאינו מסיר השנאה מלבו, פסול להיות ש"צ, ולכן זה שאמר "ואויבי" גילה דעתו שאינו מכוון להוציאם. אבל לכאורה יש לדון טובא בדבריו דאע"פ שאינו ראוי להיות ש"צ, "וראוי לסלקו ולהדפו ולרדפו ביותר" כלשון הגר"ש קלוגר זצ"ל, אבל מהיכ"ת נאמר שמשום סברא זו תפלתו בטילה ואפילו אוהביו אינם י"ח.

ומצאנו בשו"ת שלמת חיים (ס' שמ"ח) שנשאל מקהילה שרצו לתקן שהבעל תוקע יכוון בפירוש כשתוקע ברה"ה שאינו מוציא הנשים שלובשות בגדים בפריצות, האם גם זה נכלל בדיון הרמ"א דאם יכוון לכך גם הכשרים אינם יוצאים בתפלתו, ופסק דיש לחלק בין נשים שאינן חייבות במצות שופר, וא"כ א"א לומר שבזה יש קפידיא במה שמכוון להוציא רק חלק מהציבור, ולכן אם יכוון שלא להוציא הני נשי, שאר הציבור שפיר י"ח.

טעם לפסק הרמ"א שש"צ שמכוון שלא להוציא את שונאו גם אוהביו אינם יוצאים

וצריך לבאר סברא אחרת בשיטת הרמ"א והוא דכיון שהוא שליח של כל הציבור, א"כ שליח ששינה משליחותו בטלה שליחותו. אבל אם אכן זוהי סברת הרמ"א, יש לחלק טובא בין שליח של "הציבור" כגון בתפלה, לשליח של "כל יחיד ויחיד" כגון בקריאת המגילה, דבשליח של כל הציבור יחידו,

תל תלפיות

(חוץ מלגבי נשים דנחלקו הראשונים אם חייבות רק בשמיעה או גם בקריאה), אפשר שפיר שייך סברת החו"י דשליח ששינה מדעת משלחו בטלה השליחות.

ובכדי ליישב התמיהה רבתי על החו"י, צ"ל דס"ל כשיטת היום תרועה בר"ה (כ"ט). דבשופר יש ב' חלקים למצוה, התקיעה והשמיעה, ועיקר המצוה היא השמיעה, אבל לחלק מצות התקיעה ממנה את הבעל תוקע כשלוחו, ע"ש בדבריו. ולפי"ז שפיר כ' החו"י דבזה אם שינה מדעת משלחו בטלה השליחות.

האם שומע כעונה מדין שליחות

ויש לחקור בכל דיני שומע כעונה אם המשמיע הוא בגדר שליח דשייך לומר בו דשליח ששינה מדעת משלחו בטלה שליחותו, דסו"ס כלל גדול בידינו דמצוה שבגופו לא שייך שליחות, ופשוט דאע"פ שאפשר למנות שליח לשחוט שלא בנוכחות המשלח, אך לא שייך למנות שליח שיתפלל או שיקרא המגילה שלא בנוכחות המשלח, וא"כ יש לדון בגדר שומע כעונה אם הוא בגדרי שליחות, דאם אינו נכנס לגדרי שליחות, לא שייך החסרון של שליח ששינה מדעת משלחו, ואמנם החו"י אמר סברתו בבעל תוקע, אבל אפשר דס"ל כמש"כ, כשיטת היום תרועה דחייב גם בתקיעה וגם בשמיעה, ומקיים מצות חלק התקיעה ע"י שליח, ולכן כ' דשייך בזה החסרון של שליח ששינה מדעת משלחו.

והדברים ארוכים בגדר שומע כעונה, והאם הוא מדין שליחות. ע"י בפרמ"ג (פתיחה כוללת ח"ג אות כ"ח) דדין שומע כעונה אינו בגדר שליחות, וע"י בשו"ת חת"ס (או"ח סי' ט"ו וסי' ר"א ויו"ד סי' שכ"א) ובחכמת שלמה (סי' תרע"ה ס"ג) ובשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ק"כ) כתבו שהמוציא את חברו ויוצא בשומע כעונה, אינו מדין שליחות אלא מדין ערבות.

ומפורסמת החקירה בגדר שומע כעונה, האם הכוונה שעצם השמיעה נחשבת כעונה וי"ח בשמיעה, דכמו שיכול לצאת י"ח ע"י דיבור, כמו"כ יכול לצאת ע"י שמיעה, או שמא י"ח בקיום המצוה שעושה חברו, שמתוך שמשותף בשמיעתו למעשה זו, דין תורה הוא דמעשה חברו הקורא פוטרנו, דמתייחס הדיבור של חברו גם להשמע וי"ח ע"י שמיעתו ודיבור חברו. והחזו"א (או"ח סי' כ"ט סק"ג) ס"ל כהצד השני שיי"ח בדיבורו של המשמיע, והאחרונים מביאים ראיה ממש"כ הראשונים בפסחים (ז:): לבאר הנפ"מ בנוסח ברכות המצוות, שחלקם בלמ"ד וחלקם בע"ל, וכתבו דבשופר המצוה היא השמיעה וא"א לקיימה ע"י שליח לכן מברך לשמוע קול שופר, משא"כ במגילה שמברכים על קריאתה, וכיון שיכול לקיימה ע"י שליח שקורא, לכן תקנו לברך על מקרא מגילה. וצ"ב דגם במגילה אינו י"ח א"כ שומע, ומ"ש מגילה משופר, ולהחזו"א מבואר היטב שבמגילה הוא צריך לקרא וע"י שמיעתו נחשב כאילו הוא בעצמו קרא המגילה, ולכן כ' הראשונים דבזה י"ח ע"י שליח.

ומבואר דיכא נפ"מ בין מצות שופר שמצותו בשמיעה ואינו י"ח ע"י שליח ידיד, למצות מגילה שיי"ח ע"י קריאת הבעל קורא שהוא שלוחו ונחשב כשליח ידיד. ולפי"ז יש לחלק טובא בין השאלה של החוות יאיר, דהבעל תוקע אינו שליח פרטי של כל אחד מהשומעים, דהרי כל אחד מקיים המצוה בשמיעתו שלו (אלא שהסברנו שהחו"י סובר כשיטת היום תרועה דכל אחד חייב לצאת גם בתקיעה, וכיון שהוא שלוחם וכולם שילמו עבורו ביחד, לכן סובר החו"י דיש חסרון של שליח ששינה מדעת המשלח, דכשכולם שילמו הרי כולם ביחד נחשבים כהמשלח, ולכן לא יצאו), משא"כ במקרא מגילה שהבעל קורא הוא שליח של כל יחיד, דהרי יש חיוב קריאה על כל אחד ואחד והם יוצאים בקריאת הבעל קורא שנחשב כאילו הם קוראים כיון שהוא שלוחם, לכן בזה לא שייך לומר שליח ששינה מדעת המשלח בטלה שליחותו.

סיכום לדינא

תבנא לדינא: אין ראוי לבטל מנהג ישראל להכות כששומעין המן בקריאת המגילה, ומ"מ אם הגבאים רואים שהציבור מאריכים בהכאתם, זכותם לומר להבעל קורא לכוון שלא להוציא אלו שמפריעים יותר מדי, ואם הבעל קורא ישמע באמצע המגילה שמפריעים יותר מדי ויכוון שלא להוציאם, אין המפריעים י"ח. ואם הבעל קורא לא יציית לגבאים ויכוון להוציא בקריאתו גם את המפריעים, כולם יצאו י"ח, ואין זה דומה למה שפסק החוות יאיר לגבי תקיעת שופר.

הרי יש כאן מינוי שליחות אחד, ולכן כשמשנה מדעת משלחו הרי בטל השליחות, משא"כ בקריאת המגילה שהוא שליח של כל יחיד ויחיד בפנ"ע, א"כ אפילו אם מכוון שלא להוציא שונאו במגילה, סו"ס הרי כוון להוציא את אוהבו, ואין זו מצוה התלויה דוקא בציבור (חוץ ממעלת פרסומי ניסא שהוא דבר צדדי ולא חלק מהשליחות).

אבל לכאורה יש לדחות חילוק זה, דהרי בשע"ת (סי' תקפ"ה סק"ה) הביא מעשה שהובא בשו"ת חוות יאיר (סי' קפ"ו) אודות כפר שגרו שם י"ג אנשים ולא היה להם בעל תוקע, ורצו להביא בעל תוקע ממקום אחר תמורת תשלום, ונחלקו הדעות בדבר. ששה מהם הסכימו לשלם, אבל שבעה מהם טענו שהם עניים ואינם רוצים לפזר ממונ משום שהם אנוסים מבולתי יכולת, וטענו הששה דאין השבעה יכולים להכריחם מדין רוב מנין, משום שהששה הם רוב בנין, ובלא"ה לא אמרינן לא תהיה אחרי רבים לדעות. בסוף התשובה כ' שהששה התנו עם הבעל תוקע, דכיון שהשבעה לא שילמו, יכוון שלא להוציאם בתקיעותיו, ופסק החו"י דבדואי הם יכולים לעשות תנאי כזה משום שהם אינם מחוייבים להעמיד בעל תוקע לחביריהם, וגם הבעל תוקע אינו מחוייב (לכא"ו יש להוכיח מדבריו דאין חיוב ערבות אם יצטרך לשלם עבורו וצ"ע), והוסיף החו"י שאם הבעל תוקע יעבור על התנאי ויכוון להוציא כל השומעים, נגד התנאי של הששה המשלמים, כל השומעים לא יצאו, משום שהתוקע נקרא שליח כמו הש"צ, ושליח ששינה מדעת משלחו בטלה שליחותו.

הרי מבואר שאף שהיה מקום לומר לגבי תקיעת שופר שהוא שליח של כל אחד ואחד, וממילא ה"ה בנד"ד לגבי מגילה. אבל החו"י ס"ל דנקרא שליח כהש"צ ושליח ששינה מדעת משלחו בטלה שליחותו, וא"כ נאמר גם לגבי מגילה שהוא שליח של כולם ולא של כל יחיד ויחיד ואם שינה מדעת משלחו בטלה השליחותו.

חילוק בין מינוי בעל תוקע למינוי בעל קורא במגילה

אבל יש לדחות ולחלק בין המעשה של החו"י לנד"ד, דהתם שהבעל תוקע נתמנה ע"י השותפות של ששה אנשים תושבי הכפר, א"כ מינוי השליחות של הבעל תוקע לא היה ע"י כל אחד ואחד לצורך עצמו, אלא ע"י כולם יחד, ולכן נחשב כשליח של כולם ביחד כמו ש"צ (ובפרט לפמ"ש"כ הבי"ט סי' נ"ג סי"ט בשם המהר"ק שהתפילה היא של הקהל שהיא במקום התמידין שהיו באים משל ציבור ואין ראוי שיהי' אדם שלוחם להקריב שלא מדעתם ורצונם, ולכן גם יחיד יכול לעכב הש"צ), משא"כ במקרא מגילה שהוא שליח של כל אחד ואחד מהקהל בנפרד, ואפילו אם נתבקש ונתמנה ע"י גבאי הקהילה, אבל אם אינו מקבל תשלום, בפועל הוא שליח של כל אחד ואחד. לפ"ז יש לדון טובא מה יהי' הדין אם יעבור על דעת הגבאים, ויכוון להוציא גם אלו שמפריעים, אם נחשב כמשנה מדעת משלחו, דאין זה דומה לש"צ, דהתם אינו יכול להיות שליח א"כ יש ציבור שמינוהו, ובלא ציבור לא שייך המושג של ש"צ, משא"כ במגילה שהוא שליח של כל יחיד ויחיד בפנ"ע.

ואם חילוק זה נכון, נראה דיש לחלק גם בין שני סוגי בעלי קוראים למגילה, שאם הוא מקבל תשלום מכל הציבור, הרי דינו כמו ש"צ והבעל תוקע שהזכיר החו"י, ואם ישנה מדעת משלחו בטלה שליחותו, משא"כ באופן הרגיל שהבעל קורא אינו מקבל תשלום, הרי הוא שליח של כל אחד ואחד, ואפילו באופן שהגבאי או הרב או הראש ישיבה מינה אותו, אבל אינו מוציא השומעים א"כ כל יחיד ויחיד רוצה שהוא יהי' שלוחו.

תמיהת השע"ת על החו"י שמצות שופר היא השמיעה ולא התקיעה

והנה בעצם דינו של החו"י, כבר העיר בשע"ת (סי' תקפ"ה סק"ה) וכ' ונפלאתי מאד דמה ענין תוקע לשליחות, שהרי אין צורך שיתקע כל אחד בעצמו, שנאמר דשלוחו כמותו וכאילו תקע בעצמו, רק מצוה עליו לשמוע, ואין חילוק בין אם עשאו שליח לתקוע לו או לא, דסגי במה שמכוון להוציא וכמו ש"צ דדעת' על כו"ע, ואף שלא נעשה שלוחם לתקוע, מ"מ כיון שהוא מכוון להוציא והם מכוונים לצאת סגי בהכי, וא"כ מה איכפ"ל במה שהתנו עמו שלא להוציא אלו, ולא שייך בזה ביטול שליחות כלל דלאו מתורת שליחות איתנין עלה.

חילוק בין מצות שופר למגילה

והנה הגם שלפי השע"ת יש לחלק בין תקיעת שופר שהמצוה היא רק השמיעה ולא שייך ביה שליחות, למקום שהשליח עושה הפעולה עבור המשלח, מ"מ במקרא מגילה, (באופן שמקבל תשלום והוא שליח של כל הציבור ולא של כל יחיד, וכנ"ל) כיון דהמצוה היא הקריאה ולא השמיעה

דבר המשפט

מאת הגאון רבי חיים שלמה שאנן שליט"א אב"ד בת"א

ביטול התחייבות לעשות מלאכה בחינם

א' התבקש ע"י חברו לעזור לו בחינם, ואכן התחיל לעזור לו. אולם לאחר מכן התחרט העוזר ומבקש תשלום כדי לגמור המלאכה שהחל בה. - האם התחייבותו הראשונה מחייבת אותו לגמור את מלאכתו בחינם.

לכאורה רשאי הוא לחזור בו, אולם מאחר ושמעתי מפי רב מסוים כי אם הנעזר מוחזק ברכוש של העוזר, לא ניתן להוציא ממנו, ונראה לי כי הדברים הם טעות, על כן אמרתי לברר הדברים.

כתב הסמ"ע בסו"ס רס"ד: כתב מהרי"ק שורש קל"ג [ענף ב'] בדין ראובן שהבטיח לשמעותן להשתדל בעדו בעסק מה בחנם, וכמעט שנגמר הדבר חזר בו ורוצה שכר, והוצרך שמעותן לתת לו שכר, ואח"כ באו מעות ראובן ליד שמעותן ואמר לקחת את שלי שלא כדון כי אנוס הייתי במה שפייסתיך, ופסק דהדין עם ראובן, עכ"ל דרכי משה סוף סימן של"א. וכ"כ בהגהות מרדכי דקדושין [סי' תקמ"ד] לענין אם טען שמחמת יראה הבטיח ליתן לו. דרכי משה סוף סימן של"ה. וכן פסק הרמ"א (חו"מ של"ג, ה): פועל שעשה בחנם עם בעל הבית, יכול לחזור אפילו בדבר האבוד (מהרי"ק שורש קל"ג). וכתב הש"ך שם ס"ק ל"א: נלפע"ד דהיינו שיכול לחזור ול' אינו עושה בחנם אלא בשכר ואפי' הוא דבר האבוד יכול לו' כן וכה"ג מיירי במהרי"ק להדיא ע"ש אבל פשיטא דאם זה רוצה ליתן לו שכר ואינו רוצה לעשות עוד אפי' בשכר והוא דבר האבוד כגון שהיו מתחלה פועלים אחרים ועתה אין כאן פועלים צריך לשלם לו כל הזיקו מדינא דגרמי דו"ק.

ובנתיבות המשפט ביאורים שם ס"ק יב תמה שלמהרי"ק "אפילו רוצה ליתן לו שכר פטור כיון דאיהו דאפסיד אנפשיה". ועל כן פירש "נראה דהש"ך כתב זה אליבא דהגהות אשר"י [ב"ק פ"ז סי' י"א וב"מ פ"ח סי' א'] שכתב דאם אמר הריני שאול לך דחייב, ומ"מ הוצרך הש"ך שיתן לו שכר מטעם כיון דאינו חייב בדבר האבוד רק כשהיה מוצא פועלים לשכור, ובודאי לא היה מוצא פועלים [בלא] נתינת שכר.

ואלו דברי ההגהות אשרי (ב"ק פ"ז סי' י"א): ואדם המשאיל את עצמו

לדבר האבד משאמר הריני שאול לך וכך זמן תו לא מצי הדר ביה, ואם אינו דבר האבד לא גרע מפועל שיכול לחזור בו בדבר שאין אבד, ודוקא שאמר בזה הלשון הריני שאול לך, אבל אם אמר הריני מקבל עלי לעשות לך כך וכך, לא, ורפיא בידי מא"ז, עכ"ל. והג"א שב על דבריו בב"מ פ"ח סי' א', עי"ש.

אמנם לכאורה מצאנו מקום שישנה התחייבות אפילו בחינם. במחנה אפרים שכירות פועלים (סי' ז) כתב שלגהות אשרי חייב אפילו היה מוצא אחרים קודם, מ"מ כשאמר הריני שאול חייב אפילו בחינם שכבר נשתעבד גופו לעשותה בחינם וגופו קנוי לבעל הבית.

אולם נראה ברור שא"א לומר אפילו קים לי כמחנה אפרים בדעת הג"א נגד דעות הרמ"א, הסמ"ע והש"ך שפסקו כמהרי"ק, וגם להג"א אליבא דהנתה"מ לא חייב בחינם. ומה גם שגם להג"א לא מתחייב אא"כ התחייב בלשון הריני שאול.

עוד נראה דגם להמחנה אפרים אליבא דהג"א אין יכול בעל הבית לתפוס ממון ממי שהסכים לעבוד עמו בחינם. ולכל היותר יש עליו חיוב לעבוד, אבל אין עליו חיוב לשלם. שהרי הלכה היא דפועל שחזר בו בדבר האבוד, אף שחייב לשלם לבעה"ב, אין בעה"ב יכול לגבות יותר מהשכר המגיע להם, אבל לעולם אינם חייבים לשלם מכיסם, וכמו שפסק הש"ך (סי' של"ג סק"א), וקל וחומר למי שמעולם לא נתחייב במפורש, ובודאי לא אם מוכן להמשיך לעבוד אלא שדורש מעתה תשלום בעבור עבודתו. והרי הגהות אשרי עצמו כותב שלא גרע מדבר האבד.

ועיין בהגהות ארץ הצבי לרא"ש בב"ק שם שצ"ע בספקו של הג"א באם אמר הריני מקבל עלי, שאי אפשר לפרש שקבלן מתחייב אפילו בדבר שאינו אבוד, ומאידך קשה לפרש שקבלן אפילו בדבר האבוד אינו מתחייב, שהרי בכל מקום קבלן עדיף מפועל.

ועל כן אין זה נכון מה שאמר אותו רב שבעה"ב יכול להחזיק בממון מי שחזר בו אף אם הלה מוכן לעבוד אבל תמורת שכר.

משמר הכשרות

בד"ץ חניכי הישיבות

בראשות הגאב"ד רבי מרדכי גרוס שליט"א

הרשימה הוכנה על ידי מפקח הכשרות הרב אברהם שלזינגר שליט"א והייתה לעיני הגאב"ד שליט"א

הנתונים ברשימה דלקמן נכונים לטבת תש"ע

נעזרו בהכנת הרשימה בנתונים שנמסרו לנו על ידי הרה"ג ר' שניאור זלמן רווח שליט"א

הרשימה מתייחסת ברובה רק לדגי ים ולא לבעיות הקיימות בדגי בריכה.

שם הדג	ארץ ייצור	אופן העיבוד	אופן הנגיעות	אופן הבדיקה והנקיון
אמנון	סין	פילה - וואקים/תפוזרת	בחזקת נקי	בחזקת נקי
בקלה מרלוחה	ארגנטינה	פילה ללא עור רק עם הכשר מעולה על כשרות הדג	עקב העיבוד בחזקת נקי	בחזקת נקי
בקלה מרלוחה	ארגנטינה	פילה עם עור	חשש לטפילים שנכנסו מהעור ונמצאים בין העור לבשר. ולעיתים חשש לתולעי אניסאקיס ובפרט בתוצרת שנארוזה באונית	לא להשתמש אלא עם חותמת נבדק ללא טפילים
בקלה מרלוחה	ארגנטינה	בקלה צעיר ללא ראש	אניסאקיס בדפנות הבטן	לא מאושר לשימוש.
בקלה מרלוחה	סין	פילה עם עור	תולעי אניסאקיס בבשר	לא להשתמש נגוע מאד רק עם אישור ללא תולעים
בקלה מרלוחה	סין	בקלה צעיר ללא ראש	אניסאקיס בבטן ובבשר	לא להשתמש נגוע מאד
בקלה מרלוחה	סין	פילה ללא עור רק עם הכשר מעולה על כשרות הדג	אניסאקיס בבשר הדג	לא להשתמש אלא עם חותמת נבדק ללא טפילים
ברבוניה	תיאלנד	פרוסות פילה עם עור	בחזקת נקי	בחזקת נקי
הליבוט	כל המדינות	פרוסות ונתחים	אניסאקיס בדפנות הבטן	חלקי הדג עם הבטן, חובה לגרד ולנקות היטב

שם הדג	ארץ ייצור	אופן העיבוד	אופן הנגיעות	אופן הבדיקה והנקיון
הרינג	סקנדינביה	שלם	אניסאקיס בדפנות הבטן	יש לגרד את דפנות הבטן ולהסיר את הקרום, לא מאושר גם בכשרות.
הרינג		פילה ופרוסות דג מלוח בלי עצם ובטן	עקב העיבוד בחזקת נקי	בחזקת נקי
זהבנון/פולוק	סין	פילה ללא עור, אר עם הכשר מעולה על כשרות הדג	אניסאקיס בבשר הדג	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
טונה	כל המדינות	נתחים ופרוסות מעובד ושימורים	עקב העיבוד בחזקת נקי	בחזקת נקי
מקרל	כל המדינות	שלם / מעושן	אניסאקיס בדפנות הבטן	חובה לגרד את דפנות הבטן ולהסיר את הקרום
מקרל		פילה פרוסות	עקב העיבוד בחזקת נקי	בחזקת נקי
נסיכת הנילוס	אפריקה	נתחים ופרוסות	בחזקת נקי	בחזקת נקי [דג מים מתוקים]
סול	הולנד	פילה עם עור לבן חייב כשרות טובה שהמקור באמת הולנדי	בחזקת נקי [לעיתים נדירות נגוע בטיפלים חיצוניים היורדים בשיוף קל, ויש חוששים לבדוק ממול מקור אור]	לא להשתמש אלא עם חותמת נבדק ללא טפילים
סול	סין	פילה עם עור לבן	אניסאקיס בבשר הדג	להפשיר, לשטוף, להברישי או לגרד את העור
סלמון	נורבגיה [גדל בכלובים]	שלם, נתחים, פרוסות, מעושן	כינה חיצונית, ללא אניסאקיס	להפשיר, לשטוף, להברישי או לגרד את העור
סלמון	צ'ילה	שלם, נתחים, פרוסות, מעושן	כינה חיצונית, ללא אניסאקיס	להפשיר, לשטוף, להברישי או לגרד את העור
סלמון [גדל בים הפתוח]	סין	שלם, פילה, נתחים, פרוסות	אניסאקיס בבשר+כינה חיצונית	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
סלמון [גדל בים הפתוח]	ארה"ב	שלם, פילה, נתחים, פרוסות	אניסאקיס בבשר+כינה חיצונית	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
סלמון [גדל בים הפתוח]	קנדה	שלם, פילה, נתחים, פרוסות	אניסאקיס בבשר+כינה חיצונית	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
סלמון [גדל בים הפתוח]	יפן	שלם, פילה, נתחים, פרוסות	אניסאקיס בבשר+כינה חיצונית	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
סרדינים	מרוקו	שימורים, מעושנים	בחזקת נקי	בחזקת נקי
סרדינים	שאר מדינות	שימורים, מעושנים, תמזורת גם בכשרות טובה	אניסאקיס בדפנות הבטן	חובה לגרד את דפנות הבטן ולהסיר את הקרום
פורל ים	ארגנטינה	שלם, פילה, נתחים	אניסאקיס בבשר הדג	לא להשתמש אלא עם חותמת נבדק ללא טפילים
פורל בריכה	ישראל ועוד	שלם פילה	בחזקת נקי	לעיתים יש לרנע
פלאונדר	הולנד	פילה ללא עור	בחזקת נקי [לעיתים נדירות נגוע ויש חוששים לבדוק ממול מקור אור]	
פלאונדר		פילה עם עור	כינה חיצונית	להפשיר, לשטוף, להברישי או לגרד את העור
פלאונדר	סין	פילה ללא עור	אניסאקיס בבשר הדג	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
קוד	כל המדינות	פילה ללא עור רק בשגחה טובה על כשרות הדג	אניסאקיס בבשר הדג	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים
רוטברש/ מנטלה	איסלנד	שלם / פילה	טפיל חיצוני+אניסאקיס בבטן	להוריד את העור ולראות אם יש שורש טפיל, ניקוי הבטן
רוטברש/ מורינס	איסלנד	שלם / פילה	אניסאקיס בדפנות הבטן	חובה לגרד את דפנות הבטן ולהסיר את הקרום
רוטברש/ לוטוס	אלסקה / סין	שלם / פילה	אניסאקיס בבשר הדג	עם עור אין להשתמש. ללא עור רק עם חותם ללא טפילים

בסיעתא דשמיא
הכתובת לכל שאלה בהלכה
"מענה ההלכה"
24 שעות ביממה
073-724-6000
(רב קווי) בעלות שיחה קוויית בלבד
בין השעות 1:00 בלילה ל-5:00 לפנות בוקר - לשאלות דחופות בלבד
מזבית ההוראה שע"י הגאון רבי מרדכי גרוס שליט"א
מוקד זימון תורים בבית הדין "תניכי השיבות"
א"ח: בין השעות 16:00-22:00
טל: 050-41-54-937
ניתן להשאיר טלפון (עדיף סלולרי) ואנו נשוב אליכם

בית הוראה שע"י
בית הכנסת הגדול (הישן)
רח' קאליש 3 ב"ב
טל: 616-21-23
זמני בית הוראה:
א'ו': 8:15-8:45 בבוקר

בית הוראה "תומר דבורה"
ע"ש מרת דבורה בת הרה"ג ר' אברהם ליב ע"ה
שע"י ביהמ"ד "תפארת נחמן" רח' אבן שפרוט 2 ב"ב
טל: 616-16-90
זמני בית הוראה
א'ו': 8:30-8:55 בבוקר
21:30-22:00
יום ו': 13:00-13:30
מוצש"ק: 20:00-20:30